

TELEGRAFUL ROMANU.

Nr. 93 ANULU XXI.

Sabiu, in 1830 Novembre 1873.

Telegrafulu ese de dóne ori pre septemana: Dumineca si Joiu. — Prenumeratiunea se face in Sabiu la espeditura foiei pre afara la c. r. poste cu bani gat'a prin scrisori francate, adresate cátra espeditura. Pretulu prenumeratiunei pentru Sabiu este pre anu 7 fl. v. a. ear pre o jumetate de anu 3 fl. 50. Pen-

tru celelate párti ale Transilvaniei pentru provinciile din Monarchia pre unu anu 8 fl. iera pre o jumetate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. si tieri streine pre anu 12 1/2 anu 6 fl. Inscrerale se platescu pentru intai'a óra cu 7 cr. sirala, pentru a dóu'a óra cu 5 1/2, cr. si pentru a trel'a repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Iubileulu.

Dupa dóne díle suntu dóne-dieci si cinci de ani de cându Maj. Sea prébunulu nostru Imperatu si Rege Franciscu Iosifu I. s'a suitu pre tronulu monarchiei.

Mare si momentuosa este diu'a in carea se implinescu acesti dóuedieci si cinci de ani pentru préiubitulu nostru Monarchu, mare si momentuosa este si pentru poporele monarchiei intregi.

Acestu patrariu de seculu, ce se va implini dupa dóne díle, este bogatu de evenimente mari, incatu suntemu aplecati a díce, ca in anii lui s'au intemplat mai atatea, cate s'au intemplat in atati seculi de alta data.

Negurile ereditate din trecutulu feudalismulu paréu a fi capetatu o noua si durabile consistintia. Ele dupa o durata de seculi incetara in anulu cu diu'a cea epocale, in carea s'a inceputu periodulu ce se serbeza preste dóne díle. Sisteme politice cari aternau cá nisce pondi grei de desvoltarea omenesca domniau nu numai in monarchia nostra, ci putemu díce in Europa intréga. Cugetele, cá si activitatea omenesca se aflau sub o priveghiare rigurosa a organeloru politiale. Censur'a, politia si lantiulu iobagiei apesau poporele si le relienéu intr'o sterpiciune infioratorie pre tote terenurile.

Vine anulu celu memorabile, anulu 1848. Negur'a trecutulu se sguduie si incepe sa dispara. Radiele luminei nascute din libertate erau inse prea stralucitorie. Ochiu dedati cu intunereculu nu le poteau suportá. Ele au iritatu nisuintiele ómeniloru pré tare, le-au iritatu spre o activitate anormala si nesimetrica, asiá incatu popore si regimuri, regimuri si popore devenisera intr'o confusiune, incatu nu scia omulu de unde incepu, incatru se indrépta si unde voru ajunge ómenii cu nisuintiele lor.

Déca ni aducemu aminte numai de evenimentele din monarchia nostra si in specialu, déca vomu cugetá la impregiurarea: ca nemlii din Austria avéu representanti in parlamentulu celu mare din Frankfurtu, diet'a din Pojonu se stramutá in Pest'a, si porni pre unu drumu centrifugalu, care déca nu avé nimic'a periculosu in sine la inceputu, fu totusi mai tardiu folositu de unii barbati ultraisti in contr'a unitatiei monarchiei. Impregiurarea acést'a aduce pre popore in conflicte interne, cari degeneréza in resbelulu civile, pre cându o parte din popore in sudvestulu monarchiei, italianii, se luptau deadreptulu contra monarchiei.

Intr'unu astfeliu de caosu firea cea blanda a monarchului de atunci, Ferdinandu I (V), nu mai era suficienta. Frenele monarchiei trebuieu puse in mani mai vigurose, in mani, cari elementele cele desfrenate prin poterea evenimenteloru sa le aduca iera in alvi'a naturale si partile cari tindéu a dismembrá imperiulu sa fia readunate intr'unu intregu, dupa cum 'lu crease istoria poporeloru celoru diferite, adunate sub sceptrulu habsburgicu.

De aceea Maj. Sea Imperatulu si Regele Ferdinandu abdice de tronul si dupa densulu

fratele seu Archiducele Franciscu Carolu si asiá urméza fiulu cestui din urma Maj. Sea Franciscu Iosifu I.

In 2 Decembre (20 Novembre) 1848 in monarchia cea turburata de sgomotulu armeloru resbelulu civilu, cá unu fulgeru se respandesce scirea cea de mare insemnatate despre schimbarea domnitoriului. Devis'a junelui si cavaleresculu monarchu: „**viribus unitis**“ a aparutu pre orisonulu politicu cá unu sóre lucitoru, sub a carui influentia, preste scurtu tempu, a amutitu sgomotulu celu turburatu alu resbelulu.

Este adeveratu ca dupa incetarea resbelulu anormitatile politice au duratu inca unu deceniu intregu cu noua rigore si aspiime asupra tuturor.

Dara junele si cavaleresculu monarchu, vedindu in fine, ca ori care aru fi motivulu unei restringeri a poteriloru intelectuali si fisice a poporeloru din monarchia, ea totusi duce la intienirea si sterpiciunea poteriloru aceluor popore, din propri'a sea initiativa, da freu liberu prin diplom'a din 20 Octobre desvoltarei poporeloru pre terenulu constitutionale, care desvoltare a trecut prin mai multe fase pana sa vina la stadiulu de astadi. Procesulu inca nu este finitu, pentru ca esista inca elemente nemultiamite in ambe partile imperiului; inse calea este deschisa odata si inceputulu facutu, si asiá potemu sperá ca si multiamirea celoru astadi nemultiamiti va sosi mai curendu seu mai tardiu.

In cele ce amu dísu pana acum amu facutu o reprivere asupra monarchiei in genere.

Ce vomu díce inse privindu trecutulu celoru dóuedieci si cinci de ani cá romani apartienetori de monarchia, a carei domnitoriu deveni Imperatulu si Regele nostru in diu'a de 2 Decembre 1848?

Romani, partea cea mai mare se aflau in conditiunile cele mai rele in tota monarchia, cu deosebire inse in Transilvania, unde particularismulu unei caste aristocratice cu o mana de secui si sasi se desvoltase intr'unu modu aprópe de a stinge tota viet'a din tiéra, Particularismulu acést'a, daunosu si pentru autorii lui cá si pentru acei pentru cari era gatitu, se datase mai odata cu tempulu cându tier'a se desfacu de cátra Ungaria si devenise unu principatu de sine statatoriu. Cele trei natiuni regnicolarie (ungurii, secuii si sasi), pentru cá sa se ingradésca catu se póte mai bine contr'a romániloru, dupa ce ii despóia politicesce de tote drepturile publice ii dechiara si bisericescce de tolerati in patri'a lor. Tolerantia acést'a amara sub principii „independinti“ ai tieri se mai imbunatatí sub domnitorii din dinastia habsburgica; cu tote ca legile patriei nu concedéu cá romani sa póta trece din regiunea tolerantie in cea a dreptulu de o potri va cu cei-lalti locuitori (privilegiati) din tiéra. Anulu 1848 ne afla dara in situatiunea creata de vitregitatea seculiloru de mai nainte,

Tratarea cea vitrega a legislatiunei privilegiate inainte de 1848 a insuflatu neincredere in romani ardeleni fatia cu procederea legislatiuniloru urmatórie, si de aci se esplica, ca ei au fostu gat'a, la prim'a provocare, a se alipi strinsu de tronulu

care, celu putienu, li areta ca voiesce a face ce-va pentru densii, si a merge mana in mana cu densulu si a salutá si diu'a de 2 Decembre 1848 cá pre o di epocale, cáci, prin devis'a monarchului, ei, cari se bucurara de mici favoruri sub dinastia, sub carea se aflau de unu tempu in cóce, vedéu jugulu feudalisticu alu privilegieloru ca era sa fia sfermatu pentru totu-déun'a.

Dela acestu tempu incóce romani, chiaru si in dílele cele grele a le absolutismulu, avendu in fruntea lor pre unu barbatu mare de statu, pre Archipastoriulu Andreiu Bar. de Siagun'a, facu pasi gingatici pre terenulu bisericescu si nationalu.

Indata in anulu 1850, in impregiurarile cele mai nefavorabile, sub legi martiale, biseric'a romana gr. or. tiene primulu ei sinodu dupa o intrerumpere de 150 ani. Mai tardiu cu vre-o trei patru ani se creaza pentru romani gr. cat. o metropolia si dóne episcopii noue. Biseric'a gr. or. tiene la an. 1860 altu sinodu, unde se si incepu pregatirile indicate prin promemoriele neuitatulu Metropolitulu pentru reinfiantarea metropoliei gr. or. romane, carea fu suspendata la 1700 de vitregimea tempuriloru si de credulitate unoru romani. Intr'aceea la 1861 romani se intrunescu pre calea cea mai legale intr'unu Congresu nationalu, care se repetiesce la 1863 si care si asiéza unu comitetu permanentu nationalu pentru afaceri urgente si de importantia in favorea romániloru. La 1863/4 suntu romani cá natiune egalú indreptatita in diet'a tieri si mai tardiu in senatulu imperialu.

Romani putéu fi in aceeasi cualitate si in diet'a pestana, dupa schimbarea sistemulu politicu, in anii 1865-7, déca si cunoscéu toti situatiunea si apretiuéu intr'unu modu justu influentia lor in afacerile de statu. Dara déca au facutu erori mari in politica, celu putienu bisericescce, prin influentia uniculu barbatu politicu ce l'au avutu, au cascigatu pre langa reinfianta metropolia gr. or. romana inca la 1864, la 1868, autonomi'a bisericéi gr. or. romane cu congresele si sinódele sele autonome, cum nu le are nici o alta bisericu in statu.

Chiaru si pre alte terenuri desvoltarea romániloru se datéza numai dela anulu celu memorabile, in care cade si diu'a iubiliaria a Monarchului nostru.

Este dara strinsu incopciata acésta di cu istoria regenerarei nostre si pentru acést'a ea trebuie sa fia pentru noi de indoitu pretiu.

Datorint'a nostra este dara indoita, cá cetatieni ai statulu si cá romani sa serbamu diu'a cea mare a iubileulu Monarchului, a carui domnire putemu díce a fostu si este inca unu isvoru de frunte a desvoltarei nostre pre tote terenurile.

Deci sa intrunimu rugaciunile nostre inaintea celui Atotu puternicu cá sa tiena intru fericire pre préiubitulu si parintesculu nostru Domnitoriu iubiliariu Franciscu Iosifu I. la multi ani, spre a se invrednici poporele monarchiei, inca odata asiá de inaintate cátra fericirea cea dorita, cátra perfect'a egalitate, de serbarea iubileulu de cincidieci de ani, carea sa fia!

